



GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Man vill ju inte ha några äckliga gubbar...”

En studie av ungdomars uppfattningar av lärare på Facebook

Magnus Delin

LAU690

Handledare: Mathias Klang

Examinator: Wolmet Barendregt

Rapportnummer: HT10-7810-09



GÖTEBORGS UNIVERSITET

ABSTRACT

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: ”Man vill ju inte ha några äckliga gubbar...” – En studie i elevers uppfattningar om lärare på Facebook

Författare: Magnus Delin

Termin och år: HT2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Mathias Klang

Examinator: Wolmet Barendregt

Rapportnummer: HT10-7810-09

Nyckelord: sociala medier, Facebook, yrkesetiska principer, internet

Denna examensuppsats baseras på 30 elevers uppfattningar om sin relation till lärare på det sociala nätverket Facebook. Idag har en stor del av gymnasieelever en profil på Facebook och även en del lärare. Att dessa två därför kommer mötas på Facebooks sociala arena är oundvikligt.

Syftet var att ge en kvalitativ relief till de i huvudsak kvantitativa undersökningar från bl.a. Lärarnas Riksförbund som kartlagt hur sociala medier används i skolan. Forskningsfrågan för uppsatser lyder: ”Hur resonerar elever kring att ha lärare som vänner på Facebook?”.

Med samtalsintervjuer har 30 elever, uppdelat i tre grupper om tio elever, samtalat kring ett antal intervjufrågor om Facebook, lärares plats på Facebook samt hur lärare bör agera på Facebook i relation till sina elever.

Resultatet har redovisats med citat och resonemang tagna från samtalsintervjuerna. Undersökningen visar att elever väljer att skapa vänskapsrelation på Facebook i syfte att ha en snabbare och enklare kommunikationsmöjlighet. Detta innebär att eleverna också förväntar sig att lärare som har vänskapsrelationer med sina elever också finns tillgängliga för eleverna även efter arbetstid. Undersökningen visar också att det finns en tydlig etikett i hur en lärare bör uppföra sig mot sina elever på Facebook.

Det är viktigt för skolan och läraryrket att ha ett förhållningssätt till elever på sociala medier. Därför är det också viktigt att veta hur eleverna själva tänker kring dessa problem som kan dyka upp i dessa frågor kring Facebook. Det är ju i grund och botten elevernas skoltid och utbildning som ska vara i fokus.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1. BAKGRUND	4
1.2. AVGRÄNSNING	6
1.3. SYFTE	6
2. TEORI	8
2.1. TIDIGARE FORSKNING	8
2.2. SOCIALA MEDIER	10
2.3. FACEBOOK	11
2.4. SPRÅKBRUK PÅ FACEBOOK	12
2.5. ANONYMITET	12
2.6. INTEGRITET	13
2.7. LÄRARES YRKESETISKA PRINCIPER	14
3. METOD	16
3.1. FOKUSGRUPPER	16
3.2. URVAL	17
3.3. ETIK	18
3.4. GENOMFÖRANDE	19
3.5. VALIDITET	20
4. RESULTAT	21
4.1. SAMTALSFRÅGOR OCH SAMMANFATTADE SVAR	21
5. ANALYS	26
5.1. MÖTET PÅ FACEBOOK	26
5.2. ON-DEMAND-ELEVER?	28
5.3. ATT FÖRA SIG BLAND ELEVER PÅ FACEBOOK	29
6. KONKLUSION	31
6.1. METODDISKUSSION	31
6.2. SLUTSATS	31
6.3. TIPS TILL LÄRARE SOM VILL ANVÄNDA FACEBOOK	32

7. LITTERATURFÖRTECKNING	34
7.1. BÖCKER & ARTIKLAR	34
7.2. DIGITALA KÄLLOR	35
8. BILAGOR	36
8.1. BILAGA 1: LÄRARES YRKESETISKA PRINCIPER	36

INLEDNING

Under denna rubrik kommer examensuppsatsens bakgrund och syfte presenteras samt avgränsning inom det avsedda undersökningsområdet.

1.1. BAKGRUND

År 2010 är 28,7 % av världens befolkning uppkopplade mot internet, vilket motsvarar drygt 2 miljarder användare. Mellan åren 2000 – 2010 har antalet internetanvändare i världen ökat med 444,8 % (Internet World Statistics, 2010). I Sverige har 97 % av befolkningen i åldrarna 16 – 54 tillgång till internet i hemmet (Statistiska Centralbyrån, 2010). 87 % av gymnasieelever har en profil på ett socialt nätverk som Facebook och gymnasielärarna har som motsvarande siffra 62 % (Lärarnas riksförbund, 2010:9).

Statistiken kanske talar för sig själv: internet är en del av vårt vardagliga liv och det bara växer. Fler och fler betalar räkningar via internet, har en e-postadress, bloggar, ”twittrar” och är medlemmar på sociala nätverk. Fler och fler ansluter sig till konventionen att skriva internet med liten begynnelsebokstav för att markera att internet inte längre är något främmande – ett namn för något nytt – men istället lika vanligt som andra infrastrukturella element: järnväg, telefonnät etc. (Dunkels, 2009). Jag är en del av dem (men tydligen inte min ordbehandlare för den vill ändra till stor bokstav).

Statens e-delegation (2010) kom den 25 mars 2010 ut med riktlinjer för myndigheter som vill finnas på Facebook och andra sociala medier. Regeringen visar intresse för att använda rätt etikett när man använder sociala medier när man i sin arbetsroll representerar någon myndighet. Även lärarfackförbunden visar sina intressen med egna undersökningar, vilka jag kommer till senare. Under Almedalsveckan 2010 väcktes frågan om sociala medier under ett seminarium där både för- och nackdelar diskuterades (Dagens Samhälle, 2010-07-08).

I skolvärlden ser vi också hur internet börjar bli en del av undervisningen och elevernas sociala värld, både i och utanför skolan. Fler och fler skolor inför ”en-till-en”-konceptet som innebär att alla elever och lärare ska ha en dator, vilket skolorna tillgodoser. Närvarorapportering, arbetsinlämning, omdömesrapportering m.m. sker mer och mer via nätet och olika webbaserade skolplattformar. Men med all denna elektronik och ny teknik kommer även svåra frågor. Integritet och personligt skydd på internet diskuteras vilt i den politiska sfären. Med de sociala nätverken som Facebook delar vi mer och mer med oss av vårt privata liv i form av bilder, blogginlägg, statusuppdateringar etc. I Lärarnas Riksförbunds¹ undersökning *Elever och lärare online – var går gränsen?* (2010), skriver ordförande Metta Fjellkner i rapportens förord:

¹ Lärarnas Riksförbund kommer i fortsättningen benämnas LR.

”Den snabba utvecklingen av användandet av sociala medier har skapat nya förutsättningar för skolan. De sociala medierna erbjuder nya arenor där undervisning kan ske men också nya platser där elever och lärare kan mötas utanför skoltid. Denna utveckling innebär nya utmaningar i skolan och måste hanteras på ett professionellt sätt av alla inblandade, såväl av lärare, elever och föräldrar. Ny teknik innebär nya möjligheter vilka ska prövas och nyttjas men också utvecklas och användas på bästa sätt. Det innebär också utmaningar. Vårt förhållningssätt till de sociala medierna kräver eftertanke kring vilken typ av gränsdragning som behövs för att upprätthålla elever och lärares integritet och privata sfär.”

Det är med denna och kommande generationer lärare som sociala medier kommer att bli större och större i skolan. Detta kommer innebära, som Fjellner bl.a. skriver; nya arenor för elever och lärare att mötas men också nya förutsättningar för pedagogiskt arbete.

Nya lärare tillhör de generationer som till viss del växt upp med sociala medier, till skillnad från resten av den nuvarande kåren. När dagens 50-talister går i pension kommer de att ersättas av yngre lärare, hos vilka sociala medier ter sig lika naturligt för dem som för deras elever.

I dagens bloggvärld diskuteras frågan om de sociala medierna i skolan för fullt. I min bakgrundskoll har jag stött på diverse forum, bloggar och tidningsartiklar som alla diskuterar för- och nackdelar. En bloggande gymnasielärare vid namn Kristina Alexandersson² tycker jag summerar de två läger som skapats bland lärarkåren i frågan om sociala medier, i detta fall specifikt Facebook, med en tydlig uppställning. Argumenten mot att finnas tillgänglig på Facebook för sina elever är vanligtvis att:

- elever kan påverka lärarna,
- det finns ett behov av att vara privat, Facebook är privat,
- Facebook är privat för elever också,
- det är professionellt att tydligt skilja på yrkesliv och privatliv,
- det finns risk för missbruk av makt.

Och argumenten för att vara vän med elever är vanligtvis:

- att vara tillgänglig för elever,
- vår tids telefonbok,
- ett enkelt sätt att vara tillgänglig som vuxen i ett digitalt rum där elever befinner sig och tillbringar mycket tid,
- att vuxennärvaro kan förhindra trakasserier och mobbning på nätet.

Varför jag är intresserad av att göra denna undersökning bottnar i mitt eget intresse att utveckla skolans arbete med datorer och testa möjliga vägar att nå elever via nya medier. Med

² <http://www.kristinaalexanderson.se/?p=3780>

tanke på de för- och nackdelar som finns med att finnas på Facebook för sina elever, vill jag undersöka hur eleverna, dem på andra sidan problemet så att säga, resonerar kring relationen med lärare på sociala medier.

1.2. AVGRÄNSNING

Att tala om sociala medier är stort. Det finns många sociala nätverk, bloggar, videobloggar, wiki-sidor etc. vilket alla ingår i benämningen sociala medier, vilket jag kommer till under teoridelen. Även här gör jag en begränsning för att dels klara av att genomföra undersökning inom den tidsram som finns men även därför att debatterna som finns rör till största del endast ett visst element ur de sociala medierna, nämligen Facebook. Därför kommer undersökningen endast att behandla elevers och lärares relation på Facebook.

Jag har valt att avgränsa undersökning till en gymnasieskola och närmare bestämt just en viss gymnasieskola i Västra Götaland på grund av lättillgänglighet och det kontaktnät som jag knutit där. Skolan är en stor kommunal gymnasieskola med drygt 1800 elever och som erbjuder såväl studieförberedande program som yrkesförberedande program. Tidsfaktorn är även en orsak till begränsningen och därför är en begränsad undersökning till endast en skola bättre för tillfället och mer praktiskt genomförbart. Resultatet är fortfarande rättvisande och inte enbart bevis för hur det är på just den undersökta skolan, se vidare 2.5. Validitet.

Undersökning kommer också endast att göras på gymnasienivå av två skäl; dels är det den inriktning jag själv har samt jobbar inom och dels är det under gymnasiet som tidigare undersökningar visat att elever och lärare är som mest aktiva inom vänskapsrelationer på Facebook (LR, 2010). Mer om hur undersökningen kommer att gå till samt begränsningar inom den, kommer under metoddelen.

Jag kommer också att avgränsa undersökningen till att endast ta med elever eftersom min fokus i undersökningen kommer att ligga på elevers åsikter om frågeställningen, mer om detta under syfte.

1.3. SYFTE

Syftet med denna undersökning är att få en kvalitativ relief till de i huvudsak kvantitativa undersökningarna som redan finns från bland andra Medierådet och Lärarnas Riksförbund. Enligt dessa undersökningar vet vi att sociala medier kan ha en stor betydelse för hur elever upplever skolan och lärare. Vi vet också att elever, lärare och föräldrar har mycket åsikter om hur kontakten mellan lärare och elever ska ske på nätet. Men det jag vill undersöka är vad eleverna tycker om detta. Hur upplever eleverna denna relation mellan sig själva och lärarna via internet, på ett socialt forum som tillhör deras privatliv? Fokuset för undersökningen kommer alltså att ligga på hur elever upplever problematiken och hur de tillsammans resonerar kring den.

Jag vill även ställa undersökning i ljuset av de yrkesetiska principerna för lärare som lärarnas fackförbund tog fram för några år sen. Finns det stöd eller motsättningar bland dessa principer som påverkar hur skolan som myndighet ska förhålla sig till lärare på Facebook?

Till min huvudfråga för denna uppsats:

- Hur resonerar elever kring att ha lärare som ”vänner”³ på Facebook?

Som underfrågor till min huvudfråga har jag även:

- Varför väljer elever att bli ”vänner” med sina lärare på Facebook?
- Vad är accepterat och inte accepterat beteende från en lärare enligt elever?

³ Se avsnitt 2.4. Språkbruk på Facebook för en genomgång i vad ”vän” innebär på sociala nätverk.

1. TEORI

2.1. TIDIGARE FORSKNING

Det finns idag mycket som skrivs om hur barn, ungdomar och vuxna betar sig på nätet och hur relationerna sinsemellan ser ut. Internationellt finns bland andra internetvisionären Howard Rheingold (2000) som flitigt diskuterat internet och virtuella communities i sin bok *The Virtual Community*. Bokens innehåll är från internets tidigare ålder men redan då argumenterade Rheingold för vilka konsekvenser anonymitet och den nya kommunikationen kommer få för det framtida samhället och för demokratin. Samhället som idé flyttar ut på internet och nya samhällen – virtuella communities – skapas och vi har inga verktyg för att handskas med dem.

Redan 1992 skrev Seymour Papert boken *The childrens machine – rethinking school in the age of the computer*, i vilken Papert visar exempel där nytänkande lärare har använt datorer medan skolorna har varit motsträviga. Datorn ska vara ett redskap för inläring via vad Papert kallar ”constructionism” – elever ska själva med datorns hjälp leta upp den kunskap de behöver för att lösa specifika uppgifter. Men Papert skriver att den traditionella skolan hindrar datorns utveckling från att hjälpa elever. Skolans kunskapssyn härstammar från tidigt 1900-tal och ser kunskap som en handlingsvara som ska gå från lärare till elev och sedan sparas som pengar på en bank. Detta hindrar skolans utveckling och de möjligheter datorn erbjuder.

Hur vi tar kontakt med människor, vilka relationer vi skapar med varandra över internet har psykologiprofessorn Azy Barak (2008) tillsammans med ett antal andra social- och samhällsvetenskapliga forskare undersökt i boken *Psychological aspects of cyberspace – theory, research, applications*. Barak, som mest är inriktad på hur människor möts i jakten på kärlek via nätet och hur människor arbetar tillsammans över nätet, diskuterar även hur människor interagerar med varandra i grupper på nätet. Internetanvändarens skyddade tillvaro bakom datorskärmen kan vara till fördel i terapisaftal, kontakt med omvärlden och skolvärlden. Han tar även upp vikten av integritet och att behålla den privata sfären även online eftersom internet är en arena för alla, även tvetydiga minoriteter som annars inte får någon plats, t ex pedofiler, religiösa fanatiker etc.

I Sverige har vi Elza Dunkels (2007) som bland annat skrivit boken *Vad gör unga på nätet?* i vilken hon går genom hur unga svenskars internetvanor ser ut och farorna som finns på nätet. Dunkels skriver att det inte räcker med att iaktta vad unga gör på nätet, vuxna måste själva ta del av världen på nätet. Hennes fokus ligger på farorna för barn på internet; det är inte bara barn som tjänar på anonymitet eftersom vem som helst kan beskriva sig som vad som helst och på så sätt lura andra på nätet. Att som lärare vara medveten om hur internet fungerar är viktigt för att säkerställa eleverns skyddade tillvaro under skoltid, speciellt för de yngre eleverna som kanske inte förstår allting som sker på internet.

2004 doktorerade Eva Thulin med sin avhandling *Ungdomars virtuella rörlighet – användning av dator, internet och mobiltelefon i ett geografiskt perspektiv*. Syftet med

avhandlingar var att kartlägga hur ungdomar använder sig av IKT (informations- och kommunikationsteknologi) samt svara på om dagens materiella omgivning av tekniska förbättringar och snabba kommunikationer påverkar ungdomars fysiska och virtuella rörligheter. Till exempel går mindre människor till banken idag fysiskt eftersom man kan göra nästan alla bankärenden som normalt behövs, via internet. Undersökningen visar att ungdomar använder internet främst till att kommunicera med människor de redan känner och till att förstärka redan existerande kontakter samt att kontakterna är både globalt spridda och lokalt förankrade. Thulin sammanfattar resultatet till att IKT inte har någon större påverkan på ungdomars fysiska rörlighet utan snarare kompletterar den.

Till största del rör den litteratur som finns bara vid ytan av sociala medier i skolan och behovet av mer forskning kring frågan är stor. Litteraturen idag är mest inriktad på att kartlägga hur människor rör sig på nätet och hur människor ur psykologiskt perspektiv fungerar på internet. Men förutom dessa är litteraturen kring området ganska snål enligt min efterforskning. Är man intresserad av företagsekonomi och affärsvärlden finns det många böcker att tillgå som diskuterar internets användbarhet för företag men för just skolor är det väldigt magert. Dock finns det många undersökningar som görs för att kartlägga ungas användande av internet och sociala medier, men det är nödvändigtvis inte riktat speciellt mot skolungdomar.

Medierådet har de senaste åren (2005, 2006, 2008, 2010) kartlagt unga svenskar medievanor i sin rapport *Ungar & Medier 2010*. I deras undersökningar är all form av media inkluderat som mobiltelefon, TV, datorspel och internet. Resultatet visar en tydlig ökning av mediakonsumtion bland unga och den fritidsaktivitet som rankas kvantitativt högst är användningen av internet. I en annan rapport: *Unga svenskar och internet* (2009), har Medierådet specialiserat sig på ungas användande av nätet. Resultatet visar att internetanvändarna blir yngre och yngre och att nätet idag är en naturlig del av småbarns uppväxt. Ungdomar visar mer mångfald i sitt användande, de använder nätet för social kontakt, informationssökning, e-handel m.m. Resultatet visar även hur ”instant messaging” (IM) utgör den viktigaste delen av ungdomars kommunikation; att tre av fyra använder Facebook samt att nära vänner dominerar i kommunikationen.

Just forskning kring sociala medier och speciellt Facebook behövs det mer av. Sociala medier med Facebook och Twitter i spetsen har endast funnits i några år och därför har det bara skrapats på ytan. Jag har i min litteratursökning inte hittat alltför mycket forskning om sociala medier i skolan, men det börjar komma upp nu. I Sverige har vi några växande forskare som fokuserar på skolans roll i det nya uppkopplade samhället.

Lärarnas Riksförbund (2010) har däremot gett ut en rapport, *Elever och lärare online – var går gränsen?*, som är resultatet av en undersökning med 1500 elever, lärare och föräldrar. Sammanfattningsvis blev slutsatserna av undersökningen att de nya mötesplatserna på nätet kräver nya gränsdragningar, lärarnas sociala uppdrag måste avgränsas, sociala medier ersätter aldrig det personliga mötet och att lärares yrkesetik måste ligga i framkant. Dessutom ansåg samtliga att lärare inte har ansvar för vad elever gör på nätet under sin fritid, vilket är i

konstrast till den politiska debatt som säger att lärare har ett ansvar långt utöver sin arbetstid (LR, 2010:7).

2.2. SOCIALA MEDIER

Sociala medier är ett samlingsnamn på aktiviteter som kombinerar teknik, social interaktion och användargenererat innehåll. Med webbaserad teknik förvandlas kommunikation till interaktiva dialoger där vem som helst med tillgång till internet kan delta. Exempel på sådana aktiviteter är: webbforum, sociala nätverk, bloggar och wikier. Termen används ofta som slagord för sådana tjänster men tjänsterna är egentligen inget nytt, bara benämningen som är ett inlånat uttryck. Sociala medier skiljer sig från massmedier genom att den senare i traditionell mening utgörs av envägskommunikation: en sändare skickar ett budskap till mottagare men mottagaren kan inte svara. I sociala medier är innehållet användargenererat, vilket betyder att utan användare finns inte ens något innehåll. I vanlig mening tillhandahåller företag servrar där information kan sparas, medan användarna själva skapar serverns innehåll och kommunicerar via den (Nationalencyklopedin).

Howard Rheingold skriver i *The Virtual Community* hur sociala nätverk endast existerar när människor interagerar över nätet och att det är mer än bara ett kontaktnät: *"Your social network can find you a job or a husband, information you need, recommendations for restaurants and investments, babysitters and bargains, a new religion, emotional support"* (Rheingold, 2000).

Wikipedia⁴ har en definition av sociala medier som jag tycker är slående: *"Sociala medier är demokratisering av innehåll och förståelse för den roll människor spelar i arbetet med att inte bara läsa och sprida information, utan också hur de delar och skapar innehåll för andra att delta i."* Det finns tyvärr ingen källa till definitionen men jag vill ändå slå ett slag för den samt citatet från Rheingold eftersom de verkligen fångar skillnaden mellan traditionell media och social media.

Sociala nätverk (communities⁵) som Facebook har funnits i Sverige sen 90-talet och har vuxit i popularitet sen dess. Forskning visar att människor främst använder dessa nätverk för att underhålla redan existerande relationer till vänner i närheten (Thulin, 2008 & Barak, 2008). Idag finns det olika nätverk för olika typer av människor beroende på bland annat stil och vad de söker. Till exempel finns vanliga nätverk som riktar sig mot alla, främst ungdomar i vissa fall, som har fokus på att behålla kontakter och dela med sig av sitt liv, som Lunarstorm⁶,

⁴ Gratis webbaserat uppslagsverk som tillåter alla registrerade användare att skriva, moderera och diskutera alla uppslagsord. <http://www.wikipedia.org>. Angående tillförlitligheten till Wikipedia som referens, se bl.a. *On Trusting Wikipedia* av P. D. Magnus (2009), <http://www.fecundity.com/job/wikipedia-episteme.pdf>.

⁵ *Community*, sing. *Communities*, plural, är engelskt vardagsspråk som i denna kontext syftar till nätbaserade sociala grupperingar på internet, alltså sociala nätverk. (Svenska Datatermsgruppen, <<http://www.nada.kth.se/dataterm/fos-lista.html#f101>>, hämtat 2010-11-29)

⁶ <http://www.lunarstorm.se>

Bilddagboken⁷ och Helgon⁸ bland andra. Det finns nätverk som fokuserar på att hitta kärlek och skapa relationer som till exempel Mötesplatsen⁹ och Spraydate¹⁰. Det finns även nätverk för specifika intressen, nationaliteter, sporter etc. Vad alla har gemensamt är hur innehåll skapas – av användare, för användare. Vad som skiljer Facebook mot övriga nätverk är dess användarantal. Med Facebook kom situationen att elev och lärare finns på samma nätverk i den utsträckning som finns idag. Till och med min mormor har en profil på Facebook.

Riktlinjer har tagits fram för företag och myndigheter. Statens e-delegation (2010) har tagit fram riktlinjer för svenska myndigheter under vilka skolan står. Kraven är till för att skydda individer och myndigheter samt att ha ett regelverk som kan stödja myndigheter i sitt arbete med sociala medier. Ska myndigheter ens finnas på sociala medier? Så här säger E-delegationen: *”Enligt förvaltningslagen ska myndigheter tillhandahålla service till allmänheten och samverka med andra myndigheter. Inom dessa ramar kan myndigheterna också använda sociala medier.”* Det finns inga krav på att skolan ska använda sociala medier, men i sin roll som myndighet finns det stöd för det.

2.3. FACEBOOK

Facebook¹¹ är ett verktyg för social kontakt via nätet. Användare kan registrera sig och få en användarprofil där de kan presentera sig själva med bilder, intressen, arbetsgivare, utbildning, bakgrund etc. När en profil är gjord kan användaren lägga till vänner och dela med sig av sin egen information och ta del av andras samt kommunicera via meddelande och inlägg på varandras ”logg”; en sorts gästbok. Användarna kan även samlas i grupper, skapa fan-sidor, skapa evenemang och spela spel. På senare tid har företag fått upp ögonen för Facebook och nu skapas det grupper och fan-sidor till företag och arbetsgivare.

Med inbyggda inställningsmöjligheter kan användare välja att godkänna vänskapsrelationer eller neka dem. Användare kan ställa in hur mycket andra användare ska kunna se av den egna profilen. Det går att ställa in från att blockera enskilda personer till hela grupper av obestämd storlek. Normalläget är dock att allting syns för vänner och vänners vänner samt att allting som görs dyker upp som statusmeddelande hos alla användarens vänner. Till exempel om en användare skriver en kommentar på ett statusinlägg, får den användarens vänner ett meddelande att ”X har kommenterat Y:s status”.

Facebook grundades 2004 av Mark Zuckerberg, Eduardo Saverin, Dustin Moskovitz och Chris Hughes som ett socialt verktyg för studenter på Harvard University som skulle hjälpa dem att lära känna varandra. Det blev en succé och kort därefter öppnades Facebook upp för

⁷ <http://www.bilddagboken.se>

⁸ <http://www.helgon.se>

⁹ <http://www.motesplatsen.se>

¹⁰ <http://www.spraydate.se>

¹¹ <http://www.facebook.se>

andra universitet och ett företag – Facebook – startades. 2006 öppnades Facebook för alla med en giltig e-postadress i hela världen. I dagsläget har Facebook över 500 miljoner användare världen över och är det största sociala nätverket som finns. I Sverige har ca 4 miljoner en profil på Facebook (Socialbakers, 2010). Facebook är ett mångmiljonföretag med över 2000 anställda i 12 länder. (Facebook, 2010)

2.4. SPRÅKBRUK PÅ FACEBOOK

Det finns en språkjärgong på Facebook som kräver att man förstår vissa ord och uttryck för att förstå innebörden. Jag kommer presentera några av dessa begrepp här eftersom de förekommer i min undersökning.

Att vara ”vän” på Facebook innebär att man har en vänskapsrelation med en person, men det betyder inte att man i egenskap av ordets riktiga betydelse, faktiskt umgås eller pratar med varandra. Det är helt enkelt en benämning på en person på det sociala nätet som användaren har lagt till i sin lista på kontakter. Graden av vänskap kan variera kraftigt.

En vän på Facebook ”läggs till” istället för i vanlig mening att man träffar en vän, lär känna en vän, skaffar en vän etc. Även anglicismer används ibland, istället för ”lägga till” säger man ”adda” och ”addade”, som kommer från engelskans *to add*; ”jag addade dig på Facebook”. En förfrågan skickas då till användaren man vill lägga till och de måste godkänna förfrågan.

2.5. ANONYMITET

Anonymitet innebär att författaren eller avsändaren av ett meddelande inte kan visas eller är okänt. Pseudonymitet är en variant av anonymitet som innebär att ett annat namn visas istället för författarens riktiga namn. Anonymitet och pseudonymitet är verktyg för att skydda personers privata information.

Anonymitet och pseudonymitet har använts långt innan internet uppfanns. William Shakespear tror många är ett pseudonym och författarens riktiga namn kommer nog aldrig bli känt. Anonymitet har använts för många olika syften som att läsare inte ska ändra inställning till texter beroende på författarna eller att författaren gömmer en del information om sig själv för att uppnå en mer rättvis bedömning. Förr skrev kvinnor vanligtvis bakom manliga namn eftersom det gav dem en större chans att bli publicerade. I vetenskapliga undersökningar används anonymitet för att skydda de deltagande i undersökningarna. Även i religion används anonymitet, till exempel i den katolska bikten där prästen och den biktande aldrig behöver ser varandra under sitt samtal. Många länder har också lagar för att skydda anonyma tips till massmedia och polis.

Men anonymitet är inte 100 % säkert. I många länder om en person nämner att denne planerar ett allvarligt brott i förtroende till en advokat, läkare eller präst kan dem gå till polisen och bryta förtroendet utan konsekvenser. Men det är ett svårt dilemma eftersom personer inte

alltid menar det de säger i stridens hetta. Detta kan vara ett problem även för lärare då elever berättar saker i förtroende.

Med internet innebär anonymitet att avsändare kan skicka anonyma meddelande, skriva anonyma inlägg eller diskutera och uttrycka åsikter utan rädsla för att bli jagade och dömda, och detta till en stor publik. Sen internets start har anonymitet vuxit. Detta är en viktig aspekt som har gjort att minoriteter i samhället idag fått en röst och en plats i det virtuella samhället, på gott och ont. Men anonymitet är fortfarande inte 100 % säkert eftersom det alltid lämnas spår någonstans som en professionell kan hitta (Palme & Berglund, 2004).

Vi blir mindre hämmade av den anonymitet vi upplever menar John Suler (2005). I sin artikel *The online disinhibition effect* kallar han denna upplevelse av anonymitet för Dissociative anonymity – avskiljande anonymitet – känslan av att koppla bort sig själv från sig själv. Anonymiteten överlappar till viss del osynlighet och Suler menar att eftersom vi inte alltid kan se varandra över nätet inger en falsk känsla av anonymitet. Studier har visat att trots kommunikationen på internet är mellan människor som redan känner varandra existerar ändå denna falska anonymitetseffekt.

Anonymitet existerar inte i några stora drag på Facebook eftersom tjänsten i sig är en kontaktförmedling. Det är inte logiskt att vara anonym för att få kontakt med andra genom en sådan tjänst. Men däremot existerar pseudonymitet eftersom man inte behöver använda sitt riktiga namn.

2.6. INTEGRITET

Integritet är ett koncept som har många definitioner; i början av 1900-talet betydde ”att ha integritet”¹² att man som person är hederlig, redlig och rättskaffens. Men det är knappast den definition som människor tänker på idag då de hör integritet. I den politiska sfären idag, med Piratpartiet i spetsen, diskuteras istället den personliga integriteten på nätet. Denna definition av integritet syftar på människors rätt till frihet från inblandning och obehörig påverkan utifrån. Det engelska ordet för integritet är *privacy*. I en artikel publicerad i webbjournalen First Monday, *Privacy in the digital world* (Al-Shakhouri, Mahmoud, 2009) har författarna samlat ett antal definitioner på engelskans *privacy*: ”*the condition of being secluded or isolated from view or from contact with others*” (Morris, 1991), ”*the interest that individuals have in sustaining a personal free space, free from interference by other people or organisations*” (Clarke, 1991), ”*the right to be let alone*” (Wang, 1998), ”*the ability of the individual to personally control information about himself*” (Milberg, 1995). Azy Barak (2008) radar också upp olika definitioner i *Psychological aspects of cyberspace* och avslutar med att sammanfatta att det efter många försök inte finns någon gemensam definition. Men jag kommer i denna uppsats definiera integritet som rätten att ha kontroll över information om sig själv eftersom det är den definition som lyfts fram i media och i den politiska sfären. Det

¹² Uppslag från Svenska Akademiens Ordbok, <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/index.html>>, 2010-12-18

är även logiskt att i denna kontext med sociala medier tala om information som redan finns på nätet och hur vi kan kontrollera den.

Sverige har sen 1998 personuppgiftslagen (PuL) som ska skydda människor från att deras personliga integritet kränks. Lagen omfattar insamling, registrering, lagring, bearbetning, spridning, utplåning m.m. Denna lag bygger på ett beslut inom EU, det så kallade dataskyddsdirektivet och därför har övriga EU-länder liknande skyddslagar. När myndigheter, företag och andra organisationer väljer att använda sociala medier som en kommunikationskanal faller detta bland annat under personuppgiftslagen. Personuppgifter delas in i två grupper, strukturerade uppgifter och ostrukturerade uppgifter, och beroende på vilka uppgifter som publiceras av en myndighet, företag eller organisation behöver det inte falla under personuppgiftslagens jurisdiktion. Ansvar för vilka uppgifter som publiceras på sociala medier som Facebook är helt och hållet organisationen i frågas ansvar. Organisationen har även ansvar för kommentarer och liknande som kommer till följd av en publicering (Datainspektionen, 2010). Så står det i lagen och skolan faller under denna lag då i längden även lärare när de är i sin roll som lärare. Men kan lärare då gå ur sin lärarroll även då de fortfarande har tillgång till elevuppgifter? Den 9 september 2008 publicerade Datainspektionen ett resultat efter en undersökning angående hanteringen av personuppgifter i svenska skolor och samtliga undersökta skolor brast i hanteringen på ett eller annat sätt (Datainspektionen, 2008). Kan vi tala om risken med att lärare använder Facebook och då av misstag eller med vilje avslöjar känslig information om skolan och eleverna?

Tittar vi på vad undersökningar har för resultat i frågan om hur svenska ungdomar ställer sig till personlig integritet visar resultatet att ungdomar mellan 16 – 24 år är mest öppna med personliga uppgifter. Med detta menas inte att all information skall finnas tillgänglig men att den inte behöver hållas strikt hemlig heller (Findahl, 2010).

En viktig fråga som måste ställas är hur all denna användargenererade informationen som skapas via sociala medier ska klassificeras. Alla deltar inte heller i detta skapande och hur ska vi ställa oss till dem? Kan informationen som skapas gå under personuppgiftslagen?

2.7. LÄRARES YRKESETISKA PRINCIPER

Läraryrket och Lärarnas Riksförbund antog 2001 yrkesetiska principer för lärare. En av de bakomliggande orsakerna till detta beslut är att lärare har ett av samhällets allra viktigaste yrken men i motsats till läkare eller polis, fanns inga gemensamma stadgar för lärare att stå på. Fackförbundens ordföranden Eva-Lis Preisz och Metta Fjelkner skriver i förordet till Roger Fjellströms bok *Lärares yrkesetik*, att ansvaret för dagens decentraliserade skola och dess utveckling har lagts på lärarna, som också fått ett större inflytande över skolans innehåll och arbetsform. Därför behövs gemensamma riktlinjer som kan hjälpa lärare i sitt yrke.

Nedan följer en sammanfattning av lärarnas yrkesetiska principer hämtade från Lärarnas riksförbunds hemsida¹³ samt från Lärarnas Handbok utgiven av Lärarförbundet (2002). Den kompletta texten finns som bilaga (se bilaga 1).

En lärare sätter i sitt arbete alltid eleverna och deras lärande i centrum och vägleder dem till den kunskap som kan hjälpa dem i deras olika val och prioriteringar. Läraren ska även möta eleverna både som individer och som ett kollektiv samt jobba för att bidra till läraryrkets komplexitet.

En lärare ska använda sitt yrkeskunnande till att höja kvaliteten i sin yrkesutövning och stärka sin professionalism i vetskap att yrkesutövningen direkt inverkar på samhälle och samhällsmedborgarna. Utifrån en vetenskaplig kunskapsbas kring lärande ska läraren utveckla sitt pedagogiska arbete enligt aktuell forskning och beprövande pedagogiska erfarenheter. En lärare visar god kollegialitet och värnar om elevers rättigheter.

¹³ <http://www.lr.se>, hämtat 2010-12-15.

3. METOD

På senare år har frågan angående sociala medier i skolan uppmärksammats av bland annat Lärarnas riksförbund (2010) och Medierådet (2010). De har genomfört enkäter, intervjuer och telefonintervjuer med elever, lärare och föräldrar och kartlagt hur unga svenskar använder moderna medier. Detta är stora kvantitativa undersökningar med 1500 – 2000 respondenter med en rikstäckande population. Medierådet har även genomfört sina undersökningar ett flertal gånger under 2005, 2006 och 2008. Därför har jag använt deras undersökningar och resultat till grund för min egen undersökning och analys. Men för att ge en relief till de kvantitativa undersökningarna kommer min fokusera på det kvalitativa. Fördelen med enkätundersökningar är att det är relativt billigt och man kan nå ett stort antal respondenter. Men ett problem med kvantitativa enkätundersökningar är att svaren oftast är spontana. Deltagarna kryssar i det som de först tänker på utan någon större eftertanke och därför kan resultatet bli relativt ytligt (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007). För att komplettera dessa enkätundersökningar och utveckla de kvantitativa resultat som finns använde jag mig av intervjuer i fokusgrupper i min egen undersökning för att få kvalitativa resultat.

3.1. FOKUSGRUPPER

Fokusgrupper förknippas ofta med marknadsföring och reklam därför att det är relativt billigt och ett enkelt sätt att snabbt få fram data. I *Metodpraktikan* av Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, skriver författarna att metodens användningsområde gränsar till användningsområden för direktobservationer och samtalsintervjuer, vilket gör fokusgrupper till en hybrid av de två metoderna. Användaren av fokusgrupper får dels insyn i det sociala samspelet i gruppen – direktobservation – och dels insyn i hur deltagarna resonerar och tänker – samtalsintervju. De data jag får fram vid en fokusgrupp ger mig en möjlig inblick i hur deltagarna tänker tillsammans kring ett visst ämne eller fenomen.

Det är även viktigt att poängtera vad jag inte kan få fram för data med fokusgrupper. Resultaten jag får ger mig inte möjlighet att uttala mig generellt om olika grupper. Styrkan med fokusgrupper är istället möjligheten till att kartlägga förekomster av olika förhållningssätt och öka förståelsen för olika resonemang (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, 2007). Därför använder jag mig av fokusgrupper som datainsamlingsmetod. Att applicera metoden på frågan om lärare och elever på Facebook kommer att ge mig en möjlig inblick i hur elever tänker kring detta och hur de resonerar med varandra. Det är inte bara viktigt att veta vad eleverna som individer tycker utan även hur de resonerar med varandra eftersom en skola är en högst social plats. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007) nämner också att några av de mest fruktbara studierna med fokusgrupper kommer när man kombinerar fokusgrupper med andra typer av metoder/material. Därför kombinerar jag min studie med de tidigare enkätstudierna från Lärarnas riksförbund och Medierådet.

3.2. URVAL

Min frågeställning riktar sig mot gymnasieelever med profiler på Facebook, men de behöver nödvändigtvis inte ha lärare som vän på Facebook. Det är lika viktigt att höra åsikter från båda sidor om frågan. Min population är därför alla svenska gymnasieelever med en profil på Facebook. Mitt urval ur denna population är strategiskt gjord och baseras på vad som är praktiskt möjligt enligt mina avgränsningar. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007) skriver att vid användandet av fokusgrupper kan ett strategiskt urval vara till fördel och beroende på undersökningens natur behöver urvalet inte vara randomiserat eftersom undersökningen till och med kan bli bättre med ett strategiskt urval. Det är svårt att samla deltagare och hitta en tid och plats som passar alla om man använder sig av randomiserat urval.

En gymnasieskola i Västra Götaland jag har kontakt med fick stå för eleverna jag behövde. En fråga om vilka klasser på skolan som var intresserade av att delta gick ut och tre klasser i årskurs ett svarade på förfrågan. Mitt ideala urval hade varit att ha minst en klass i varje årskurs men av tidsbrist och begränsning är jag nöjd med det jag fick.

Att jag valde just färdiga klasser var ett strategiskt val eftersom det dels blir mycket lättare att genomföra samtalen, alla deltagare följer samma schema och det blir lätt att hitta tider som passar alla. Men också för att jag vill att deltagarna ska känna varandra sen innan eftersom jag vill skapa en så naturlig samtalsmiljö som möjligt. William Gamsom (1996) kallar detta urval för ”peer group conversation” i sin bok *Talking Politics* i vilken han undersöker medias roll i politiska samtal i hemmet. Gamsom rekryterade kontaktpersoner som i sin tur rekryterade ett antal bekanta – liknande ett snöbollsurval – för att skapa en liknande atmosfär kring samtalen som om det skulle ha varit ett vanligt samtal i hemmet. Genom att jag använder färdiga klasser och tar mina deltagare ur dessa hoppas jag komma förbi den blyghet och tillbakadragenhet som elever kan känna inför att tala framför och med okända människor. I min frågeställning är jag ute efter att få fram det naturliga samtalet elever har sinsemellan om sina lärare på Facebook och varför de är vänner med dem.

Det kan också vara till fördel att grupperna känner varandra eftersom min undersökning kan vara av en känslig natur eftersom vi i samtalen ska diskutera relationen mellan lärare och elev samt det tillgängliga privatlivet på internet. Victora Wibeck (2000) skriver i boken *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod* att erfarenheter från tidigare forskning har visat att fokusgrupper kan fungera speciellt bra då det är känsliga ämnen som skall diskuteras eftersom deltagarna kan ta stöd av varandra och kan ha lättare för att öppna upp sig. Diskussionerna som eventuellt kommer upp kan hjälpa deltagarna att få fram djupare tankar och resonemang.

En kontrollfråga ställdes till varje klass om vilka som har en profil på Facebook. Föga överraskande hade samtliga elever en profil. Av de elever som ville delta i undersökningen lottades tio elever ut ur varje klass. De framlottade personer blandades inte mellan klasserna eftersom då skulle syftet med att använda färdiga klasser vara onödigt. Istället skapades tre

samtalsgrupper med dessa tio personer från sina respektive klasser. Med tre grupper tror jag att jag kan få ett stabilt resultat med de begränsningar jag har. Enligt Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud (2007) finns inget absolut antal men målet är att uppnå ett stabilt resultat och när det inte framkommer några nya relevanta aspekter av det fenomen man undersöker behövs inte fler grupper. Storleken på grupperna får inte vara för små eller för stora. För få antal gör att samtalen kan stanna upp men för stor grupp kan göra att vissa personer blir tysta och att det även bildas undergrupperingar som diskuterar bara med varandra. Fyra till åtta personer är rekommenderat men jag valde att ta tio personer per grupp eftersom jag vill ha mer data samt tror jag att det går att hålla samtalen på en bra nivå eftersom deltagarna känner varandra sen tidigare.

3.3. ETIK

Eftersom min undersökning involverar människor, deras åsikter och reaktioner, gäller det att hålla en god forskningsetik. Vetenskapsrådet (2002) har tagit fram fyra huvudkrav som gäller vid humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa krav har jag följt till den grad jag ansett vara nödvändig beroende på undersökningens natur.

Informationskravet innebär att samtliga deltagare skall informeras om deras uppgift i undersökningen och vilka villkor som gäller för deras deltagande. De skall även upplysas om att deltagandet är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan när de vill med omedelbar verkan. Jag har i min undersökning muntligt informerat samtliga deltagare om deras uppgift och deras rättigheter att avstå och avbryta sin medverkan.

Samtyckeskravet säger att undersökningssamtal måste lämna sitt samtycke att deras svar och reaktioner används till forskningssyftet. Är deltagarna under 15 år kan ett tillstånd från vårdnadshavare behövas. I min undersökning är förvisso deltagarna omyndiga men undersökningen är inte av en sådan karaktär att jag bedömt det nödvändigt att kontakta föräldrar samt att alla deltagare är över 15 år. Jag har nöjt mig med samtycke från alla deltagare. Samtyckeskravet innebär också att deltagare skall ha rätt att självständigt bestämma på vilka villkor de vill delta och att de kan avbryta sin medverkan utan negativa följder för dem. Samtliga deltagare informerades om detta. Kravet innebär inte att data som samlats in om en deltagare automatisk ska förstöras om den deltagaren väljer att avbryta, men jag bestämde och tydliggjorde för alla deltagarna att om de avbryter kommer allt de sagt att ignoreras.

Konfidentialitetskravet innebär att om etiskt känsliga uppgifter används vid undersökningen skall eventuell tystnadsplikt mellan undersökare och deltagare skrivas. Alla uppgifter som kan identifiera deltagare skall handhas på ett sådant sätt att det i praktiken är omöjligt för utomstående att få tag på uppgifterna. Jag har i min undersökning upplyst deltagarna att jag använder mig av tystnadsplikt om allt som sägs och att deras namn eller klass inte kommer registreras. Det finns ingen risk för oavsiktlig identifiering eftersom inga uppgifter förutom vad som sägs sparas och endast jag kommer ha tillgång till de sparade uppgifterna. Jag har

använt mig av inspelningsutrustning men endast i minnessyfte som hjälp under min analys. Det inspelade materialet förstörs efter rapportens inlämning. Ett viktigt tillägg att tänka på vid fokusgrupper är att även om jag som samtalsledare har tystnadsplikt är det inte nödvändigt att deltagarna har det och det är svårt att kontrollera (Wibeck, 2000). Jag tog upp detta med deltagarna innan undersökningen påbörjades och informerade om att allt som sägs här borde stanna här.

Nyttjandekravet säger att uppgifter insamlade till forskningsändamål inte får användas för annat bruk än till vetenskapliga syften. De insamlade uppgifter får inte heller brukas så att det påverkar den enskilde deltagaren. Deltagarna i min undersökning informerades om att allting som sägs under undersökningen endast kommer att användas till forskningssyfte och specifikt för denna uppsats.

3.4. GENOMFÖRANDE

Med hjälp av den tidigare undersökningen från Lärarnas Riksförbund (2010) tog jag fram ett antal frågor som ska fånga vad elever tycker om relationen mellan lärare och elever på Facebook och få igång diskussioner om de olika faktorer som spelar in. Resultatet från enkätundersökningarna ger mig en chans att ställa de frågor som elever har tankar kring och som påverkar dem mest. Fokus ligger på hur eleverna uppfattar, tolkar och känner kring handlingar och motiv på Facebook. Helt enkelt vill jag utveckla de kvantitativa undersökningars ”hur många”-frågor med ”varför”-frågor. Jag kommer att återkomma till de specifika frågorna under resultatdelen.

Mitt urval togs ur tre klasser från samhällsvetenskapliga programmet på en gymnasieskola i Västra Götaland. Urvalet gjordes utefter vad som sagt under urvalsdelen tidigare i texten. Deltagarna blandades inte mellan klasserna då hela idén med ”peer group conversation” skulle falla samman. Totalt intervjuades 30 personer uppdelat i tre grupper. Grupp 1 bestod av sju tjejer och tre killar, grupp 2 bestod av sex tjejer och fyra killar, grupp 3 bestod av sex tjejer och fyra killar. Sammanlagt 19 tjejer och 11 killar i åldrarna 16 – 17 år.

Som intervjuplats användes ett grupprum i skolan som redan var känt för eleverna sen innan. Själva intervjun gick till så att eleverna informerades muntligt om sina rättigheter och sin uppgift i undersökningen samt att allt som sägs spelas in. En efter en diskuterades frågorna mellan eleverna med mig som samtalsledare. Följdfrågor ställdes vid behov och tillfälle. Alla fick chans att säga sina åsikter och en tidsgräns fanns inte, alltså ingen stress. Allt som allt tog varje intervju ca 30 – 40 minuter att genomföra. Under resultatdelen i rapporten har frågorna samt deltagarnas svar sammanfattats och i viss mån citerats för att visa på deltagarnas resonemang, åsikter och känsla inför mötet med läraren på Facebook. I analysen kopplas mitt resultat till tidigare forskning och relevant litteratur.

Alla samtal spelades in som hjälp för min analys. Jag vill vara säker på att jag uppfattar allt deltagarna säger och att kunna lyssna genom samtalen efter behov kommer att hjälpa mig med detta. Att spela in samtalen kan ha en hämmande effekt på deltagarna (Thulin, 2004) men jag

resonerar så att inspelningen kommer att hjälpa mig mer än vad den kommer att hämma deltagarna i längden.

3.5. VALIDITET

”Validitet är, enligt vår uppfattning, det kanske svåraste och samtidigt mest centrala problemet för den empiriska samhällsvetenskapen.” skriver Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud (2007). Frågor och problem formuleras på en teoretisk nivå medan undersökningarna genomförs på den operationella nivån.

När man använder sig av en kvalitativ undersökningsmetod, som samtalsintervjuer är, kan det bli svårt att uppnå likvärdiga resultat, eftersom att resultaten grundar sig på personers uppfattningar. En undersöknings reliabilitet bygger även på att svaren kan vara tillförlitliga, och konsekventa men detta är i princip omöjligt att uppnå eftersom deltagarnas tankar, känslor och beteenden kan förändras med nya erfarenheter (Davidsson & Patel, 1994).

Det finns alltid en risk att urvalet blir snedvridet eftersom de som väljer att delta i den form av undersökning jag har, oftast är de som är intresserade och vill dela med sig av sina åsikter. Jag är medveten om detta men tyvärr kan jag inte påverka vilka som väljer att ställa upp.

Analysens validitet och giltighet är alltid svår att bevisa när det kommer till en undersökning med kvalitativ metod. Min undersökning är av en beskrivande karaktär vilket innebär att resultatets validitet kommer från undersökningens interna validitet, dvs. att slutsatserna är välgrundade och giltiga (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007). Därför har jag i min analys tagit med autentiska citat och med bästa förmåga försökte återge de resonemang som förekom under samtalsintervjuerna. Men i slutändan är det forskaren som väljer ut citaten och därför kan läsaren aldrig göra en egen tolkning av materialet. Jag försöker stävja detta genom att vara noggrann med vad jag tar med i resultatet och att så mycket som möjligt ska citeras när det förekommer djupare resonemang.

4. RESULTAT

Jag kommer här att redovisa resultatet från gruppintervjuerna och vilka frågor som ställdes. Resultatet är uppbyggt av de vanligt förekommande resonemangen på varje fråga och den ton som dominerade diskussionen. Jag kommer inte att återge någon komplett transkribering men det förekommer citat från undersökning då jag vill lägga tyngd vid ett visst resonemang. Skillnader i svar från respektive grupp kommer jag redovisa i de fall det finns.

4.1. SAMTALSFRÅGOR OCH SAMMANFATTADE SVAR

Följande samtalsfrågor ställdes i ordning:

1. Hur många här har lärare som vänner¹⁴ på Facebook?

Grupp 1: 7 personer

Grupp 2: 8 personer

Grupp 3: 5 personer

2. Varför blev ni vän med era lärare på Facebook? Vilka skäl finns för elever att ha sina lärare som vänner på Facebook?

Att kunna få tag på läraren snabbt och lätt dominerade i alla grupper. E-post anses ta för lång tid.

”Det är bra att enkelt kunna få tag på en lärare om man till exempel behöver hjälp med ett arbete eller en läxa.” – 16-årig tjej.

”Mailar man en lärare kan det ta en dag eller mer innan man får svar liksom och då är det kanske för sent.” – 16-årig kille.

Ett fåtal elever i samtliga grupper tyckte även att det är en ”kul grej”.

3. Vem brukar fråga först? Har det någon betydelse vem som frågar först? Hur känner ni?¹⁵

Samtliga grupper var eniga om att elever frågar först. Alla var också eniga om att det känns ”konstigt” om en lärare frågar först, men att det beror på om läraren frågar en specifik elev eller hela klassen. Frågar lärare efter hela klasser är det okej. Men om

¹⁴ Se 2.4. Språkbruk på Facebook, för innebörden av ”vän” på Facebook.

¹⁵ Frågan syftar på vem som skickar en vänförfrågan över Facebook först eller frågan muntligt om de kan få skicka en vänförfrågan (se 2.4. Språkbruk på Facebook).

läraren frågar endast enstaka elever kände samtliga deltagare att de i så fall börja undra varför just den eleven lades till eller inte lades till.

4. Hur vanligt tror ni att det är att elever har lärare som vän?

Alla grupper var överens om att det antagligen är ganska vanligt men att man oftast bara har en eller två lärare som vänner.

5. Spelar kön, ålder, ämnen eller personlighet roll för vilka lärare ni kan tänka er att lägga till¹⁶ som vänner?

Samtliga grupper menade att personlighet spelar mest roll. Ålder spelar ingen roll men en del av tjejerna menade ändå att de är lite restriktiva när det kommer till äldre manliga lärare. På frågan om varför just äldre manliga lärare, svarade de flesta tjejer att det ibland känns obehagligt med just äldre manliga lärare, eller som en tjej uttryckte det: *”man vill ju inte ha några äckliga gubbar som tittar på ens bilder”*.

6. Hur känner ni inför att ni eventuellt får tillgång till en lärares privatliv via Facebook om ni har honom eller henne som vän? Hur känner ni inför att eventuellt få se bilder och filmer där läraren är t.ex. onykter?

”Väljer man att ha lärare som vän får man vara beredd på att veta saker.” – 16-årig kille.

”Så länge lärare sköter sitt jobb och inte kommer bakfull till skolan eller så, då kvittar det vad de gör på fritiden. Det är ju deras privatliv liksom.” – 16-årig tjej.

Samtliga grupper hade ett liknande resonemang som citat ovan.

”Det är väl en annan sak om man ser läraren umgås med fjortonåriga tjejer, det hade varit skumt men det tycker väl alla är skumt. Hade det varit så hade man inte kunnat slappna av på hans lektioner.” – 16-årig tjej.

Följande citat sades i en grupp men samtliga i grupper resonerade att det inte är okej oavsett yrke för en vuxen man i detta fall, att umgås med unga tjejer på ett sådant sätt.

7. Ska en lärare som använder Facebook vara tillgänglig på Facebook under arbetstid och/eller fritid?

”Lärare borde väl vara tillgängliga på Facebook eftersom det är väl därför de blir vän med elever. Inte kanske 24/7 men ändå.” – 16-årig tjej.

¹⁶ Se 2.4. Språkbruk på Facebook, för innebörden av att ”lägga till” vänner.

”Aa precis, om man har en lärare på Facebook tycker jag definitivt att man kan förvänta sig ett svar snabbare än via e-post, i alla fall om det är syftet från början till att man har en lärare på facebook.” – 16-årig tjej.

Samtliga grupper resonerade som ovanstående citat. Har en lärare Facebook och är vän med elever får han eller hon räkna med att eleverna vill ha kontakt med honom och henne. Det framkom också att det finns en förväntan att läraren ska ge snabba svar, snabbare än andra kommunikationskanaler.

8. Hur känner ni inför att en lärare kan se era festbilder, samtal med vänner m.m.? Kan detta påverka er inställning till lärare och i så fall på vilket sätt?

Den första reaktionen från samtliga grupper var att de inte bryr sig om vad lärare ser men att det kan kännas konstigt att träffa läraren om man vet att han eller hon snokar bland bilderna. Runt hälften av deltagarna i samtliga grupper tycker inte att det är okej att lärare använder Facebook för att bläddra igenom alla elevers bilder och eventuellt kommentera dem.

Om det kommer upp bilder på en när man gör något fel eller pinsamt, och om man misstänker att läraren har kollat på bilderna så känns de lite konstigt att träffa läraren efter det. Läraren kanske ändrar sin uppfattning om oss då. – 17-årig tjej.

”Lite obehagligt, men har man läraren som vän så får man ta det. Gillar man det inte så får man ta bort läraren.” – 16-årig tjej.

Det första citatet fick igång en diskussion som fick deltagarna i grupp 2 att fundera på andra konsekvenser av att lärare kan se elevers bilder. Förutom att samtliga i gruppen visade oro över att lärarens inställning till dem kan påverkas av att läraren får se och läsa om elevernas privatliv, var de också rädda för att lärarens inställning till elevernas föräldrar kan påverkas.

”Lärare kanske till och med får en dålig uppfattning om våra föräldrar.” – 16-årig kille.

Samtliga grupper var överens om att lärares åtkomst till elever bilder får en negativ påverkan om det framkommer att läraren aktivt tittar på elevernas profiler och deras bilder och konversationer.

9. Vågar ni avsluta en vänskapsrelation med en lärare på Facebook om ni vill det?

Alla svarade att de skulle våga men att det skulle kännas konstigt om lärare efteråt ifrågasätter varför eller försöker bli vän med eleven igen.

10. Hur känner ni om en lärare startar en chatt med er och fråga och prata om saker som inte rör skolan?

”Det är lite skumt, varför gör han eller hon det liksom?” – 16-årig tjej.

”Kan ju vara trevligt en stund men man kan ju börja undra vad det är frågan om det fortsätter.” – 16-årig kille.

”Beror på vad det är, kanske har man ett gemensamt intresse eller nåt, och då är det väl okej.” – 16-årig kille.

Det var delade åsikter bland grupperna i denna fråga. En grupp varifrån det första citatet härrör från, tyckte inte det var okej. Läraren har Facebook för skolsyften, inte för att prata om sitt eller andras privatliv. De andra grupperna var mer öppna i frågan och kunde tycka det var okej beroende på vad läraren chattade om och hur länge det pågick.

11. Känner ni till att man kan blockera visst material på Facebook för utvalda personer? Är det någon som använder sig av detta?

Grupp 1: 3 st

Grupp 2: 5 st.

Grupp 3: 2 st.

Att Facebook har inställningar för censur var inte känt i någon större utsträckning i någon grupp. De av deltagarna som vet om censuren använder det inte i någon större utsträckning förutom att vissa blockerar sina föräldrar från att se t ex festbilder.

12. Hade ni känt er tryggare om ni blockerar bilder, konversationer och relationer etc. på Facebook från lärare? Hur ser ni på det om det är lärare som blockerar saker från er?

Samtliga grupper skulle känna sig mer trygga om lärare inte får tillgång till alla bilder och konversationer etc.

På följdfrågan gavs inga direkta svar eftersom om man blir blockerad från att komma åt material vet man inte det eftersom det inte syns. Det blev dock spekulationer om ifall man visste att en lärare döljer något så kanske man undrar varför läraren har något att dölja.

13. Har lärare ett ansvar för sina elever och vad de gör under skoltid/efter skoltid på Facebook med tanke på t.ex. mobbning?

”Nä, lärare ska väl inte behöva sitta och hålla koll på vad elever gör på facebook. Men ser de något kan de kanske säga något.” – 16-årig kille.

Kring denna fråga var samtliga grupper eniga. Det är eleverna själva som har ansvar för vad de gör. De tycker inte att föräldrar har något ansvar heller. Men om en lärare ser något bör han eller hon ändå agera på det tyckte större delen av eleverna, dock sköta det på ett diskret sätt.

14. Tycker ni att Facebook är bättre eller sämre än skolornas läroplattformar?

”Bättre, de andra sakerna är så omständliga. Alla kollar Facebook, det är alltid någon som kollar Facebook och kan meddela hela klassen.” – 17-årig tjej.

”Vi har typ aldrig använt Fronter¹⁷. Där kommer ju meddelande ibland men det är för omständligt.” – 17-årig kille.

”Eftersom vi är oftare inne på Facebook än Fronter så kan de lika gärna skriva de där.” – 16-årig kille.

Åsikterna bland deltagarna är ganska tydlig via dessa citat och det var gemensamt för alla grupper. Deltagarna tycker att just deras läroplattform är för omständlig att använda. Vissa hade inte ens fått inloggningsuppgifter eller aldrig använt dem och glömt dem.

15. Har ni fått hjälp av era lärare via Facebook?

”Ja, jag har fått hjälp med svenska arbete.” – 16-årig kille.

Nio deltagare totalt har någon gång fått hjälp och får hjälp via Facebook, Främst handlar det om snabba svar angående läxor eller lektionstider men också som i ovanstående citat, att de fått hjälp med en specifik uppgift.

16. Vad tycker ni om att lärare finns på Facebook, allt som allt?

”Det är bra, fler fördelar än nackdelar i alla fall.” – 16-årig kille.

”Det är bäst att lärare har två profiler, en privat och en för elever.” – 16-årig tjej.

”Det är bra att lärare är medvetna om hur det fungerar.” – 16-årig tjej.

¹⁷ Fronter är den läroplattform som används på skolan. Fronter kräver inloggning via skolans hemsida.

5. ANALYS

I denna del har jag sammanställt allt insamlat material från undersökningen och satt det i relation till tidigare undersökningar samt lärarnas yrkesetiska principer. Jag kommer i texten referera till min egen undersökning med att hänvisa till den aktuella frågan i resultatdelen.

5.1. MÖTET PÅ FACEBOOK

Det var inte svårt att hitta deltagare med Facebook-profiler; i princip alla elever på gymnasiet har en profil idag. I de tillfrågade klasserna hade samtliga en Facebook-profil och enligt Lärarnas Riksförbunds (2010) undersökning har 87 % (2010:9) elever i gymnasiet en profil på ett socialt nätverk (91 % för flickor, 84 % för pojkar). Det är deras forum där de kan hålla kontakten med vänner och bekanta och prata om de senaste i deras värld. 62 % (LR, 2010:9) av gymnasielärarna har också en profil på ett socialt nätverk. En något lägre andel av högstadielärarna har också en profil (52 %). Att sociala nätverk har tagit sig en plats i skolan är det ingen tvekan om. Visserligen har den ingen officiell plats eller en officiell uppgift men eftersom så många i skolans värld använder sig av sociala nätverk kommer skolan påverkas av vad lärare och elever gör med sina profiler. Detta är högst aktuellt när lärare tar sitt elevuppdrag ut på nätet.

Enligt LR:s undersökning har 35 % (LR, 2010:9) av elever en eller flera lärare som vän på Facebook. I min undersökning har 66 % av eleverna lärare som vänner. I LR:s siffra ingår även högstadielevor och gymnasieelever medan i min ingår det endast gymnasieelever och troligtvis är det därför min siffra är något större. Troligtvis beror min högre siffra också på att de som ville delta i undersökningen är också de som är intresserade och redan har en lärare som vän. Detta är ett vanligt förekommande fenomen i urvalsprocesser (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007) som jag inte tog med eftersom min frågeställning gäller just situationen då en elev och lärare har en relation på Facebook.

Det framgår att det är viktigt med vilket motiv en lärare väljer att skapa vänskapsrelationer med elever på Facebook. Min undersökning visar att eleverna väljer att bli vän med sina lärare till största del enbart av praktiska skäl, de vill lätt och enkelt få tag på sin lärare. Relationen är accepterad om det är eleven som initierar den och om lärare i förlängningen endast använder relationen till skolsyften. Det är inte lika accepterat om läraren tar initiativet och ännu mindre om läraren väljer ut enstaka elever att bli vän med. En lärare måste alltså ha klart för sig varför han eller hon väljer att ta steget och bjuda in elever, om inte för sin egen skull så för eleverna. I LR:s undersökning har även föräldrars åsikter tagits med och LR fann att föräldrar är mindre tveksamma till vänskapsrelationen på Facebook om den inleds av eleven än av läraren (LR, 2010:9).

Elever kan acceptera att en lärare initierar en relation om det i så fall gäller samtliga elever i en berörd klass. För om läraren lägger till alla elever tolkas det enligt min undersökning att

läraren lägger till hela klasser i undervisningssyfte. Men om läraren istället endast lägger till enstaka elever kan det få konsekvenser för hur eleverna ser på läraren. Frågor som ”varför lägger han/hon till mig” eller ”varför lägger han/hon inte till mig?” kan komma upp (se fråga 3). I fallet att endast utvalda elever läggs till som vänner, kan uppfattas som diskriminering eftersom syftet enligt eleverna är till största del skolrelaterat och då borde alla elever godkännas vid inkommande förfrågan eller läggas till. De yrkesetiska principerna (se bilaga 1) säger att lärare får:

- inte diskriminera någon med avseende på kön, sexuell identitet, etnisk, politisk och religiös tillhörighet eller social och kulturell bakgrund, inte heller på grund av förmåga eller prestation.

Majoriteten av lärare, elever och föräldrar tycker att relationen mellan lärare och elev ska präglas av att hjälpa elevers kunskapsinhämtning (LR, 2010:10). Även min egen undersökning med endast elever visar att elever ser på frågan på samma sätt (se fråga 2).

Det är även ganska vanligt enligt eleverna själva att elever har lärare som vänner (se fråga 4). Min undersökning visade också att det är först och främst personlighet som avgöra om elever vill godkänna en vänskapsrelation från en lärare, eller fråga en lärare om en vänskapsrelation (se fråga 5). Jag trodde att kön skulle spela mer roll men blev överraskad att enligt eleverna var kön inte alls viktigt. Personlighet vann över samtliga faktorer som kön, ålder eller ämneskombinationer. Detta står något i kontrast till LR:s undersökning (2010:14) som visar att det finns en skillnad mellan könen. Andelen som har en manlig lärare som vän är lika stor bland pojkar och flickor medan andelen kvinnliga lärare som vänner är större hos flickor (22 % av flickorna och 12 % av pojkarna, av de elever som redan har lärare som vänner).

Ett fåtal elever nämnde även att det kan vara en ”rolig grej” (se fråga 2) att vara vän med en lärare. Jag vill tro att en vänskapsrelation på Facebook kan hjälpa till att förmänskliga läraren och att eleverna ser det som en ”rolig grej” kan vara ett steg på vägen att lära känna läraren även utanför sin roll, om läraren så vill självklart. Givetvis måste detta ske under ordnade former och respekt för lärare och elev måste behållas samt relationerna mellan elev - lärare och lärare – föräldrar enligt de yrkesetiska principerna (se bilaga 1):

- verka för att upprätthålla förtroendefulla relationer med eleverna och med deras föräldrar/vårdnadshavare och vara lyhörda för deras synpunkter

En fråga som inte togs upp men som kommer direkt från sunt förnuft och de yrkesetiska regler är vad lärare bör publicera och inte publicera. Det står i de yrkesetiska principerna att som lärare ska man:

- vara varsam med information om eleverna och ej vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa.

Lärare bör inte publicera känslig information på Facebook, eller på någon annan plats för den delen. Detta kan falla under personuppgiftslagen men beroende på vilken sorts uppgifter det handlar behöver det i laglig mening inte göra det. Att också tänka på är att det handlar inte bara om att obehöriga kan ta del av informationen utan också även eleverna. Att då publicera

ostrukturerade uppgifter behöver inte falla under PuL men det kan ändå skada elever på ett annat plan. Det är deras integritet som ska skyddas.

Men det är inte bara information om elever som kommer från arbetsgivaren som måste förhållas till, utan även information från elever. Studier har visat att även då Facebook inte kan räknas som en anonym tjänst, inger internet en falsk känsla av anonymitet eftersom man oftast inte ser de andra man kommunicerar med (Suler, 2005). Detta innebär att som lärare kan man kommunicera med elever i en mer upplevd anonymitet som innebär att elever öppnar upp sig och kanske delar med sig av sina upplevelser. Detta kan handla om mobbning, problem i skolan etc. och det är därför viktigt att som lärare vara lyhörd för detta. Ur de yrkesetiska principerna har vi att lärare bör:

- påtala och engagera sig mot sådana utvecklingstendenser och handlingar i skola och samhälle som kan skada eleverna

Eleverna säger själva att lärare inte har något ansvar för dem och vad de gör på Facebook men att de ändå bör hålla ett öga öppet och stå upp när något dåligt börja utvecklas (se fråga 13).

5.2. ON-DEMAND-ELEVER?

Enligt LR:s undersökning får 89 % av lärarna skolrelaterade frågor, främst via e-post men också via sociala nätverk och chattprogram, och 70 % av gymnasieeleverna uppger ha ställt frågor till sina lärare via internet (LR 2010:17f).

Men min undersökning visar också att traditionella kommunikationsvägar som telefon, e-post och att leta upp lärare i personalrummet inte är tillräckliga för eleverna längre. *"Mailar man en lärare kan det ta en dag eller mer innan man får svar liksom och då är det kanske för sent"*, sa en kille i min undersökning. Även Eva Thulins undersökning visar samma resultat och följande två citat från hennes undersökning visar detta: *"Med ICQ¹⁸ kan man göra flera saker samtidigt. Om man ringer måste man lägga ner det man håller på med, t.ex. ett arbete. När man pratar i telefonen kan man bara prata i telefon. På ICQ kan man t.ex. skriva ett arbete samtidigt, få något gjort samtidigt"* (Thulin, 2008:101), *"Jag svarar inte på e-mail. Jag tycker det är alldeles för bökigt med e-mail, med all reklam och sånt. Chatt är mer aktivt. Man kan inte föra någon diskussion med mail"* (Thulin, 2008:102). Det är alldeles för bökigt med e-post, och även med läroplattformar enligt eleverna (se fråga 13).

Så det är inte bara bökigt med traditionella kommunikationskanaler; de är för långsamma. Men detta kan leda till att en förväntan att svara direkt på meddelanden läggs på lärare, både under och efter arbetstid. Följande citat från en tjej ur min undersökning säger en del om hur elever ser på detta problem: *"lärare borde väl vara tillgängliga på Facebook eftersom det är väl därför de blir vän med elever. Inte kanske 24/7 men ändå"* (se fråga 7). Detta är en av riskerna som finns med att som lärare bli vän med sina elever på Facebook. Det kan skapas en förväntan från elevernas sida, på läraren, att alltid finnas tillgänglig, även utanför arbetstid.

¹⁸ ICQ (<http://www.icq.com>) – "I-see-you" är ett chattprogram som var populärt i Sverige i slutet av 90-talet.

Ska då lärare finnas tillgängliga för elever ”inte kanske 24/7 men ändå”? Enligt LR:s (2010) undersökning svarade en övervägande majoritet av de tillfrågade lärarna att de inte anser sig ha arbetsmässiga förutsättningar för att vara närvarande och tillgängliga för sina elever på sociala nätverk.

Även läroplattformar anses otillräckliga eller för avancerade för att eleverna ska använda dem (se fråga 13). På skolan som undersökningen gjordes på används plattformen Fronter där lärare kan skapa rum, skicka ut meddelande till elever etc. Men detta kräver att eleverna loggar in genom en portal för att komma åt meddelanden och detta tycker de är för omständligt.

Att e-post, telefon och läroplattformar anses för ”bökiga” och omständligt bottnar antagligen i hur man kommer åt dem. Oftast när det kommer till t.ex. läroplattformar får elever ett sen tidigare okänt användarnamn och ett tillhörande lösenord som de måste memorera. Men det är inte intressant för dem eftersom all kommunikation de behöver går via Facebook eller chattprogram. Varför ska de då börja använda ett ytterligare program som dessutom är väldigt främmande för dem, om vi tänker ur elevernas perspektiv? Det har också med att göra hur enade lärarkåren är i sitt användande av t.ex. läroplattformar. Om det endast är enstaka lärare som använder sig av det blir det inte något påtagligt för eleverna att de också ska använda det, de andra lärarna gör inte heller det.

5.3. ATT FÖRA SIG BLAND ELEVER PÅ FACEBOOK

Undersökningen visar att det finns en tydlig etikett utifrån elevers tycke för hur lärare bör föra sig på Facebook. Denna etikett gäller givetvis endast i rollen som lärare och i kontakt med elever. Hur lärare som privatpersoner använder Facebook är upp till dem. Om man inte har elever som vänner på Facebook är det inga problem hur man uppför sig men däremot om man har elever som vänner, då måste man vara medveten om vad som publiceras och vad elever kan se, även om lärare i egenskap av privatpersoner publicerar innehåll. Lärarnas yrkesetiska principer (se bilaga 1) säger bl.a. att:

- alltid bemöta eleverna med respekt för deras person och integritet samt skydda varje individ mot skada, kränkning och trakasserier
- verka för att upprätthålla förtroendefulla relationer med eleverna och med deras föräldrar/vårdnadshavare och vara lyhörda för deras synpunkter
- vara varsam med information om eleverna och ej vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa

Redan här kan vi koppla några av de yrkesetiska principerna till hur en lärare borde föra sig bland elever, även på nätet. Eleverna i min undersökning svarade på frågan; vad de tycker om att lärare får tillgång till deras bilder och konversationer etc., att det beror på om läraren snokar omkring eller inte. Runt hälften av eleverna i samtliga grupper accepterar inte att en lärare bläddrar genom elevers bilder och eventuellt kommenterar dem. Detta är starkt kopplat till ovanstående punkter från de yrkesetiska principerna. En lärare ska verka för att

upprätthålla förtroendefulla relationer med elever, och på internet gör lärare detta genom att respektera elevernas integritet.

Det är farlig mark för lärare som nu beträds. Enligt min undersökning är just elevers profiler och vad de lägger ut där känsligt för dem. De accepterar att en lärare kan se deras profiler men de verkar inte acceptera om en lärare aktivt tittar genom allt vad elevernas profiler har. Jag reagerade på att ett flertal elever visade en oro över vad lärare tycker om dem efter att t.ex. ha sett festbilder eller liknande, men frågan jag ställde handlade om elevernas egen inställning (se fråga 8). Deras oro kunde sträcka sig så långt att eleverna var oroliga för vad deras lärare ska tycka om deras föräldrar efter att ha sett t.ex. festbilder. Detta har utan tvekan en negativ påverkan på relationen mellan lärare och elev.

Lärare har anmälningsplikt vilket innebär att en lärare som misstänker att en elev far illa ska anmäla detta till rektor eller annan berörd personal. Enligt denna plikt kan Facebook i förlängningen bli ett övervakningsinstrument där elevers alla relationer, bilder de lägger upp, vänner de lägger till och konversationer de har, hamnar under lupp.

Detta kan som tur motverkas med Facebooks inbyggda inställningar (se avsnitt 2.3. Facebook). En liten del av eleverna kände till dessa inställningar och möjligheterna till att blockera t.ex. lärare från att se saker som eleverna vill behålla privata (se fråga 12). Samtliga elever tror att de skulle känna sig tryggare om dessa inställningar var tillämpade (se fråga 13). Att instruera elever i hur dessa inställningar fungerar kan ha en positiv effekt för kommunikationen på Facebook.

Att som lärare i relation till sina elever, inte använda Facebook enligt det syfte relationen har, nämligen att verka för en bättre kontakt mellan lärare och elev, är också ett känsligt ämne (se fråga 11). En lärare som startar en chatt med en elev om icke-skolrelaterade ämnen är ute på osäker mark. Det var delade åsikter i min undersökning men en chatt med en elev borde ändå hållas till skolämne. Att chatta med en elev om ett gemensamt intresse var till en viss grad accepterat och kan ibland vara ett sätt att komma sina elever närmare. Men enligt diskussion som eleverna hade finns det en gräns på hur mycket en lärare bör chatta, oavsett ämne.

Då elever inte vill lägga till en lärare på Facebook eller väljer att avsluta en relation med en lärare är det viktigt att läraren respekterar elevernas beslut. Enligt eleverna själva har de inga problem med att avsluta en relation om de anser att det behövs (se fråga 9). Detta är en viktig aspekt eftersom läraren i sin roll har en maktposition och då ska inte elever känna sig tvingade att ha en relation med sin lärare på Facebook. Därför är det viktigt att en lärare som sagt respekterar en elevs beslut att avsluta en relation och inte ifrågasätta beslutet. Även här, som tidigare, handlar det om att respektera elevens integritet enligt de yrkesetiska principerna.

6. KONKLUSION

Under denna rubrik kommer en slutsats kring resultatet och diskussion kring metod, resultat och frågeställning.

6.1. METODDISKUSSION

Som alltid går det aldrig som man planerat när man sysslar med ett projekt. Med facit i hand finns det många saker jag hade kunnat göra bättre med min undersökning. För det första gjorde jag ingen provintervju av mina frågor. En provintervju kan ha hjälpt mig identifiera problem i mina frågor samt ord och meningar som är svåra att förstå samt förbättra frågornas förmåga att fånga upp rätt tankar.

Mitt ideala urval i denna undersökning hade varit fokusgrupper ur olika årskurser. Tyvärr fanns det inte att tillgå under denna period. En eventuell utökning av denna undersökning skulle kunna vara att komplettera med samtalsintervjuer från ungdomar i årskurs två och tre på gymnasiet.

Jag är självsäker på att min metod var ett bra val och ett bra komplement till de kvantitativa undersökningar som redan finns. Men alla metoder har sina brister och att använda fokusgrupper har sina fördelar och nackdelar som jag diskuterat under metodavsnittet. Jag frångick rekommendationen från bland andra Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007) att inte ha fler än sex personer i varje grupp; jag hade istället tio personer i varje grupp. Jag känner nu att vissa personer i grupperna inte fick fram sina åsikter eller av annat skäl inte sa så mycket under samtalens gång. Men resultaten anser jag fortfarande ger en bra inblick i hur eleverna tänker eftersom majoriteten förde livfulla diskussioner.

6.2. SLUTSATS

I början satte jag ut för att ta reda på hur elever tänker kring att deras lärare finns på Facebook. Utifrån de tidigare undersökningarna fanns underlag för att diskutera dessa frågor med elever, inte enbart fråga om det finns relationer men också varför dessa relationer finns.

Med en lyckad metod har jag lyckats få fram hur en del elever tänker och deras resonemang är troligtvis inte enbart lagda hos just dessa elever. Att tala med just elever om problematiken kring Facebook i skolan är kanske det viktigaste av allt eftersom det är eleverna som blir som mest påverkade och det är deras utbildning som ligger i fokus.

Resultatet visar att elever har tankar och djupare resonemang kring vad Facebook betyder för dem i en skolkontext och ger också tydliga indikationer på vad som är accepterat beteende för lärare.

Jag anser att jag har svarat på min frågeställning med denna undersökning och tydligt redovisar hur elever till synes resonerar och tänker kring berörda frågor. Jag har också diskuterat relevanta begrepp som återkommer i undersökning samt redogjort för tidigare forskning.

Eleverna är tydliga med vilket syfte en lärare ska ha med att använda Facebook i sitt yrkesutövande och det är viktigt att också lärarna har klart för sig vad syftet är; skolrelaterad kommunikation. För elevers trygghet på sociala medier bör lärare avgränsa sig i sin användning av Facebook i relation till sina elever men ändå vara vaksamma på handlingar som gör att elever far illa. Det finns stöd i de yrkesetiska principerna som kan hjälpa lärare att hitta ett bra förhållningssätt till sina elever på sociala medier.

Detta område är långt ifrån klarlagt och mer forskning behövs. Samhället går in i en ny era nu med en teknologi som tillåter snabbare kontakter, mer övervakning men samtidigt mer frihet. Liksom Rheingold (2000) talade om virtuella communities på 90 – talet, säger jag nu att skolan inte har verktygen för att handskas med den snabba utveckling som sker i samhället. En del lärare har på egen hand utvecklat pedagogiska verktyg och förhållningssätt men det behövs något gemensamt regelverk för alla lärare. Undersökningar som dessa är ett steg på vägen att hjälpa skolan lägga upp planer och regler för hur skolan och dess lärare ska ställa sig till dessa nya teknologier.

6.3. TIPS TILL LÄRARE SOM VILL ANVÄNDA FACEBOOK

Om man som lärare vill använda Facebook i sitt yrkesutövande vill jag här presentera några tips som jag utifrån min undersökning tror är bra att komma ihåg. Det finns många lärare som på lyckade sätt kan använda sociala medier tillsammans med elever och jag tror inte övriga lärare behöver vara rädda för denna nya teknik, men självklart måste det finnas en dokumentation som lärare kan stå på och en etikett som ger trygghet till både elever och lärare. Nu till tipsen:

- *En lärare måste ha sitt syfte med att använda Facebook i arbetet klart för sig.*

Eleverna är inte ute efter fler vänner och som lärare är det mångt och mycket diskuterat om en lärare ens ska vara kompis med sina elever. För att behålla en viss professionalitet krävs en viss begränsning från lärarens håll att hålla relationen på Facebook skolrelaterad. Detta är även viktigt för föräldrar att veta hur man som lärare ämnar använda denna teknik.

Tänk även på att en del av syftet med Facebook för elever är snabbare och direkt kontakt. Om en lärare inte kan eller inte vill tillgodose dessa behov till en viss grad bör man fundera en extra gång om Facebook kan öka kvalitén på dennes undervisning. Alternativ kan läraren t.ex. sätta ut vissa tider som han eller hon kommer vara online utanför arbetstid.

- *Använd Facebooks inbyggda censur-system eller använd två olika profiler, en för eget privatliv och en för elever.*

En lärare gör rätt i att vara restriktiv med vad han eller hon delar med sig av. Det lämpar sig inte att elever kan komma åt bilderna från Finlandsfärjan kanske. Det är även en trygghet för läraren att eleverna inte kan "snoka" omkring bland dennes privatliv. Antingen gör man sina restriktioner via det inbyggda systemet eller så skaffar läraren sig två profiler. T.ex. är restriktionerna en bra åtgärd då man kan skapa grupper för elever. Med dessa gruppinställningar går det att se "offline" ut för elever även då man är "online" och chattar med sina egna vänner.

- *Håll konversationer till skolrelaterade ämnen.*

Att ha kontakt med sina elever är inte fel men att hålla kontakten till skolrelaterade ämnen rekommenderas. Men en lärare borde ändå vara lyhörd och inte helt ignorera den sociala biten eftersom vissa elever har lättare för att öppna upp sig genom nätet.

- *Tänk på vad du publicerar.*

Som lärare ingår det i yrket att inneha viss information om elever och denna information ska givetvis inte delas med obehöriga. Tänk också på att eleverna eventuellt kan se statusuppdateringar, inlägg, konversationer och bilder. Så publicera därför inget som kan skada elevernas privatliv eller utbildning.

7. LITTERATURFÖRTECKNING

7.1. BÖCKER & ARTIKLAR

- Al-Shakhouri, N. S., Mahmoud A. (2009), "Privacy in the digital world", *First Monday*, vol. 14, n. 4.
- Barak, A. (2008), *Psychological aspects of cyberspace – theory, research, applications*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Clarke, R. (1999), "Internet privacy concerns confirm the case for intervention," *Communications of the ACM*, vol. 42, n. 2.
- Davidsson, B. & Patel, R. (1994), *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Lund, Studentlitteratur.
- Dunkels, E. (2009), *Vad gör unga på nätet?*, Malmö, Gleerups.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2007), *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 3:e upplagan, Stockholm, Nordstedts Juridik AB.
- Findahl, O. (2010), *Svenskar och internet 2010*, Stockholm, Stiftelsen för Internetinfrastruktur.
- Fjellström, R. (2005), *Lärares yrkesetik*, Lund, Studentlitteratur.
- Gamson, W. A. (1996), *Talking Politics*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Läraryrkesförbundet (2002), *Lärares handbok – skollag, läroplaner, yrkesetiska principer*
- Lärarnas riksförbund (2010), *Elever och lärare online – var går gränsen?*
- Medierådet (2010), *Ungar & Media 2010*
- Milberg, S., Burke, S., Smith, H. & Kallman, E. (1995), "Rethinking copyright and ethics on the Net," *Communications of the ACM*, vol. 38, n. 2.
- Morris, W. (1991), *The American Heritage dictionary*, Boston, Houghton Mifflin.
- Papert, S. (1993), *The childrens machine – rethinking school in the age of the computer*, New York, Basic Books.
- Rheingold, H. (2000), *The virtual community: homesteading on the electronic frontier*, Cambridge, MIT press.
- Suler, J. (2005), "The online disinhibition effect", *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies* 2(2)

- Thulin, E. (2004), *Ungdomars virtuella rörlighet – användningen av dator, internet och mobiltelefon i ett geografiskt perspektiv*, Göteborg, Vasastadens bokbinderi.
- Vetenskapsrådet (2002), *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
- Wang, H., Lee, M. & Wang, C.. (1998), "Consumer privacy concerns about Internet marketing," *Communications of the ACM*, vol. 41, n. 3.
- Wibeck, V. (2000), *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som forskningsmetod*, Lund, Studentlitteratur.

7.2. DIGITALA KÄLLOR

- Dagens Samhälle (2010-07-08), "Skolan måste bli bättre på sociala medier", <<http://www.dagenssamhalle.se/nyheter/skolan-maste-bli-baettre-pa-sociala-medier-16692>>, hämtat 2010-11-20.
- Datainspektionen (2008), *Stora brister i hur skolor hanterar personuppgifter*, <<http://www.datainspektionen.se/press/nyhetsarkiv/2008/stora-brister-i-hur-skolor-hanterar-personuppgifter/>>, hämtat 2010-12-18.
- Facebook (2010), *Faktablad om Facebook*, <<http://www.facebook.com/press/info.php?execbios#!/press/info.php?factsheet>>, hämtat 2010-11-27.
- Internet World Statistics (2010): "Internet usage statistics", <<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>>.
- Nationalencyklopedin, "sociala medier", <<http://www.ne.se>>, hämtat 2010-12-14.
- Palme, Jacob & Berglund, Mikael (2004), *Anonymity on the Internet*, <http://dsv.su.se/jpalme/society/anonymity.pdf>, hämtat 2010-11-20.
- E-delegationen (2010). *Om sociala medier*, <http://www.edelegationen.se/sida/om-riktlinjerna-och-arbetet-med-dem>, hämtat 2010-12-15.
- Statistiska Centralbyrån (2010): "Andel personer som har tillgång till internet i hemmet", <http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____281488.aspx>.
- Socialbakers (2010), *Sweden Facebook Statistics*, <<http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/sweden>>, hämtat 2010-12-26
- Wikipedia, "Facebook", <http://www.wikipedia.org>, hämtat 2010-11-29.

8. BILAGOR

8.1. BILAGA 1: LÄRARES YRKESETISKA PRINCIPER

Eleven alltid i centrum

I sitt arbete sätter lärare eleverna och deras lärande i centrum.

Lärare vägleder eleverna till den kunskap som kan hjälpa dem i deras olika val och prioriteringar.

Lärare möter eleverna både som enskilda individer och som en del av ett kollektiv.

Detta förhållande bidrar till läraryrkets komplexitet och lärare måste finna en balans mellan att se eleverna som individer och som ett kollektiv.

Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning

- ta ansvar för elevernas kunskapsstillväxt, stödja deras personliga utveckling och skapa goda betingelser för varje elevs lärande, utveckling och förmåga att utveckla kritiskt tänkande
- alltid bemöta eleverna med respekt för deras person och integritet samt skydda varje individ mot skada, kränkning och trakasserier
- inte diskriminera någon med avseende på kön, sexuell identitet, etnisk, politisk och religiös tillhörighet eller social och kulturell bakgrund, inte heller på grund av förmåga eller prestation
- stödja elevernas rätt till inflytande över sin utbildning och stärka deras ansvarstagande för sina studier
- vid utvärdering, bedömning och betygssättning vara sakliga och rättvisa och därvid motstå otillbörlig påverkan
- verka för att upprätthålla förtroendefulla relationer med eleverna och med deras föräldrar/vårdnadshavare och vara lyhörda för deras synpunkter
- vara varsam med information om eleverna och ej vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa

Läraryrket och den professionella yrkesutövningen

Läraryrket bygger på samhällets tillit och fordrar ett stort yrkesansvar.

Lärare ska på allt sätt använda sitt yrkeskunnande till att höja kvaliteten i sin yrkesutövning och stärka sin professionalism i vetskap om att kvaliteten i yrkesutövningen direkt inverkar på samhället och samhällsmedborgarna.

Lärare värnar om läraryrket och lärares pedagogiska frihet samt bidrar till att göra skolan till en god arbetsplats.

Lärare ansvarar, självständigt och tillsammans med andra, för det pedagogiska uppdraget och vinnlägger sig om att skapa de bästa förutsättningarna för elevernas lärande.

Lärare arbetar utifrån en vetenskaplig kunskapsbas kring lärande och vidareutvecklar det pedagogiska arbetet enligt aktuell forskning och beprövade pedagogiska erfarenheter.

Lärare tar därför ansvar för att utveckla sin kompetens både när det gäller yrkets utveckling och innehållet i undervisningen.

Lärare visar god kollegialitet men inte på ett sådant sätt att det kan leda till en handling eller underlåtenhet som kan skada eleverna.

Lärare ingriper om en kollega uppträder kränkande mot en elev eller motverkar en elevs rättigheter.

Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning

- bedriva och utveckla sitt arbete utifrån såväl vetenskap som beprövad pedagogisk erfarenhet
- ta ansvar för att utveckla sin kompetens för att kunna bedriva god undervisning och följa den yrkesmässiga och vetenskapliga utvecklingen inom sitt yrkesområde
- ta ansvar inte bara för att eleverna lär, utan också för vad de lär
- påtala och engagera sig mot sådana utvecklingstendenser och handlingar i skola och samhälle som kan skada eleverna
- respektera såväl kollegers som andra yrkesgruppers kompetens, skyldigheter och ansvar i skolvardagen
- anlita annan sakkunskap för att vid behov hjälpa eleverna

Att upprätthålla lärares yrkesetik

För att värna lärarprofessionens ställning och status är det viktigt att alla lärare upprätthåller sin yrkesetik.

Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning

- hålla de yrkesetiska principerna levande genom att dels återkommande diskutera och bearbeta yrkesetiska ställningstaganden i arbetet, dels ta upp de konflikter av etisk innebörd som uppstår
- påtala fel, komma med konstruktiv kritik och i yttersta fall genom aktivt handlande ingripa mot sådant som strider mot den människo- och kunskapssyn som lärares yrkesetik vilar på

Lärares samhällsuppdrag

Lärare har ett viktigt uppdrag i samhället, att ansvara för kommande generationers grundläggande utbildning och fostran.

Detta uppdrag formuleras i skolans styrdokument, såsom läroplaner och lagar.

Lärare utgår i sin yrkesutövning från det uppdrag samhället ger dem, men reflekterar samtidigt över uppdraget satt i relation till de yrkesetiska principerna.

Lärare arbetar i enlighet med det samhällsuppdrag de fått, där det fastlagts genom demokratiska beslut och om det inte strider mot dessa yrkesetiska principer.